

Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách

Petra Kriegsmannová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra KRIEGSMANNOVÁ**
Osobní číslo: **H118145**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude práce zaměřena:

- na vymezení základních pojmů (sociální práce, sociální vyloučení,...)
- na rozdělení sociálně vyloučených lokalit v územním obvodu města Jihlavy
- na roli sociálního pracovníka vykonávajícího sociální práci v těchto lokalitách
- na strategii integrace sociálně vyloučených lokalit
- na vztah sociální pedagogiky a sociální práce.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum zaměřený na zjištění problémů, se kterými se nejvíce potýkají rodiny s dětmi v sociálně vyloučených lokalitách.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kopřiva, K. Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-181-6.

Mareš, P. Faktory sociálního vyloučení. Praha: VUPSV, 2006. ISBN 80-87007-15-8.

Matoušek, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

Matoušek, O. a kol. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

Matoušek, O. a kol. Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

Matoušek, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

Vodáčková, D. a kol. Krizová intervence. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7367-342-0.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně ..... 14. 2. 2014 .....

Petra Křížová

Jméno, příjmení studenta

Křížová

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „*Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách*“ je zaměřena na problém celé společnosti - sociální vyloučení a pojednává o sociální práci v sociálně vyloučených lokalitách. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá problematikou sociálního vyloučení, sociální práce a strategií integrace sociálně vyloučených lokalit. V praktické části se autorka snaží zodpovědět otázku, s jakými problémy se nejvíce potýkají rodiny s nezletilými dětmi, které žijí v sociálně vyloučené lokalitě.

Klíčová slova: sociální vyloučení, sociálně vyloučená lokalita, sociální práce, zákon o sociálních službách, sociální pracovník, začleňování.

ABSTRACT

The Bachelor work „*Social work in socially excluded localities*“ is focused on a whole society problem, which is social separation and it speaks about social work at these localities. The work is divided into two parts, academic and functional. The first one deals with the issues of social separation, social work and strategy of integration of the outcast localities. In the functional part, the author tries to answer the question what problems are the most demanding for families with under-age children who live in this kind of locality.

Keywords: social separation, outcast locality, social work, the Social Service Act, social worker, integration.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc a odborné rady, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za trpělivost a podporu, kterou mi věnovali po dobu mého studia.

Petra Kriegsmannová

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ.....	11
1.2 SKUPINY OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM	13
1.3 RIZIKOVÉ FAKTORY	15
1.4 ROZDĚLENÍ SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT V JIHLAVĚ	16
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE	22
2.1 HISTORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	23
2.2 VZTAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	24
2.3 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH	26
2.4 METODY SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	28
3 STRATEGIE INTEGRACE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT	33
3.1 BEZPEČNOST.....	33
3.2 BYDLENÍ	34
3.3 VZDĚLÁVÁNÍ.....	35
3.4 ZAMĚSTNANOST.....	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU ŽIVOTA RODIN S NEZLETILÝMI DĚTMI ŽIJÍCÍCH V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH	40
4.1 CÍLE A METODY VÝZKUMU	40
4.2 CHARAKTERISTIKA A VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	41
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM	42
4.4 ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	57
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

*„Lidé mají tvořit lidi tím, že s nimi jednají jako s lidmi.“
Émile Zola*

V roce 2012 vešla v platnost Sociální reforma I, kdy se změnil systém vyplácení sociálních dávek v ČR. Výplata nepojistných sociálních dávek přešla z obecních úřadů na úřady práce. Obcím ubyla tato povinnost, ale přinesla novou – sociální práci, která je prováděna sociálními pracovníky zařazenými do pověřeného obecního úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Sociální práce patřila k dávkové agendě vždy, ale nezbývaly na ni finanční prostředky ani čas.

Téma bakalářské práce „Sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách“ je mi velice blízké, neboť do sociálně vyloučených lokalit pravidelně docházím v rámci své pracovní činnosti. Jsem zaměstnána na Magistrátu města Jihlavy, odboru sociálních věcí, jako referent sociálních věcí a od roku 2012 se zabývám komplexním výkonem činnosti sociální práce.

V bakalářské práci se zaměřuji na sociálně vyloučené lokality z hlediska sociální práce. Záležitost sociálního vyloučení a s ním související problematika sociálně vyloučených lokalit není v současné době problémem jen jednoho města či obce, ale jedná se o velmi rozšířený aktuální jev, který lze definovat jako problém celé společnosti.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, s jakými problémy se nejvíce potýkají rodiny s nezletilými dětmi v sociálně vyloučených lokalitách, jak, či zda vůbec je chtějí do budoucna řešit a co by chtěli ve svém životě změnit.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám vymezením základních pojmů, jako je sociální vyloučení a sociální práce, jsou zde rozebrány skupiny nejvíce ohrožené sociálním vyloučením, poukazují na rizikové faktory v sociálně vyloučených lokalitách a rozdělují sociálně vyloučené lokality v územním obvodu města Jihlavy. Dále v této části práce stručně shrnuji historii sociální práce, vztah sociální pedagogiky a sociální práce, věnuji se profesi sociálního pracovníka, jeho roli v sociálně vyloučených lokalitách a metodám sociální práce, které využívá při své pracovní činnosti. Práce je také zaměřena na základní principy strategie integrace občanů žijících v sociálně vyloučených lokalitách, především v oblasti bezpečnosti, bydlení, vzdělávání a zaměstnanosti.

V praktické části jsou uvedeny výsledky kvalitativního výzkumu, ve kterém jsem jako stěžejní techniku sběru dat zvolila pozorování a rozhovor na základě předem připravených otevřených i uzavřených otázek. Výzkumným vzorkem jsou rodiny s nezletilými dětmi žijící v sociálně vyloučených lokalitách v Jihlavě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

Sociální vyloučení patří k zásadním tématům a to nejen dnešní současné společnosti. Nabízí se otázka, jak vlastně vzniká sociální vyloučení a týká se pouze Romů?

Dle Moravce „*Chudoba je sociální problém všude na světě, ne problém v nějakém slova smyslu čistě romský. Souvisí sice s postavením Romů v takzvané „české“ společnosti, s diskriminací, kvalifikací, vzděláním a životní úrovní rodiny, ale nevěřím, že by měl někdo obecně genetické dispozice k tomu být a zůstat chudý.*“¹

Každému se nepoštěstí, aby žil tak, jak by si přál. Mnozí lidé se ocitnou na okraji společnosti a to ať už vinou vlastní nebo vinou někoho jiného, či jen tím, že se o ně okolí nezajímá. K příčinám propadu na sociální dno patří například ztráta zaměstnání, neschopnost hradit své závazky, špatné tělesné a duševní zdraví, závislost na návykových látkách, problémy s bydlením atd. V takových situacích se často lidé nedokáží obejít bez pomoci druhých osob, rodiny, přátel nebo různých institucí a ocitnou se v začarovaném kruhu. Dochází u nich k hromadění problémů, které mohou vést až k životní krizi. Pokud taková krize trvá delší dobu, ocitnou se v ohrožení sociálním vyloučením. Sociálně vyloučení lidé bývají zadluženi, jsou bez zaměstnání, bez dostatečného příjmu, nedokáží se uplatnit na trhu práce, rodina nefunguje jako celek. Mohou to být i cizinci, lidé z minorit a často u nich dochází k diskriminaci. Žijí převážně v odloučených lokalitách, ubytovnách nebo i osamoceně. Přijímají nejhorší místo ve společnosti, i když většina z nich má touhu vymanit se z krize a sociální dno opustit.

1.1 VYMEZENÍ POJMU SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Existuje mnoho definic tohoto pojmu, uvedu alespoň některé z nich. Jako nejjednodušší lze chápat sociální vyloučení pro účely zákona o sociálních službách, dle kterého se rozumí sociálním vyloučením „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.*“² V tomto zákoně je nepříznivá sociální situace charakterizována „*jako oslabení nebo ztráta schopností z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob*

---

¹MORAVEC, Štěpán. *Chudoba, vysoká zadluženost, rychlé půjčky, intereš nebo lichváři*. Sociální práce. roč. 2003, č. 4, s. 18

²Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z ASPI

*života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situací tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.*³

Sociálním vyloučením můžeme také rozumět „proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti. Mezi tyto zdroje řadíme především zaměstnání, bydlení, sociální ochranu, zdravotní péči a vzdělání.“⁴

Společnost Člověk v tísní ve Slovníčku pojmů uvádí podrobnější definici, jež zní „sociálně vyloučení jsou odříznuti od institucí a služeb, sociálních sítí a vzdělávacích příležitostí. Projevem sociálního vyloučení je tedy například dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na sociálních dávkách, život v prostorově vyloučených částech obcí, nízká kvalifikace, špatný zdravotní stav, rozpad rodiny či ztráta sebeúcty. Jako adaptace na podmínky sociálního vyloučení se často vytváří specifické hodnoty a normy, mezi něž patří například důraz na přítomnost, neschopnost plánovat do budoucna, pocity beznaděje a bezmocnosti či přesvědčení, že člověk nemůže ovlivnit vlastní sociální situaci.“⁵

Sociální vyloučení bylo v minulosti spojováno s osobami handicapovanými, mladistvými a osamocenými rodiči. Až později byl tento pojem vzat do souvislosti se ztrátou zaměstnání nebo dlouhodobou nezaměstnaností. Zaměstnání zastává v životě člověka velice důležitou roli, neboť je zdrojem obživy a základem sociálního statusu každého člověka. Sociálně vyloučení mají ztížený přístup na trh práce a právě s tímto je spojena i vysoká míra nezaměstnanosti. V sociálně vyloučených lokalitách se pohybuje mezi 90 – 100%. Ve většině případů jde o dlouhodobou či opakující se nezaměstnanost. Lidé z těchto lokalit nepracovali i mnoho let a je běžnou praxí, že jsou nezaměstnaní všichni dospělí členové domácnosti. Děti, které vyrůstají v tomto prostředí, nemohly poznat smysl pracovního vztahu, a proto považují život bez práce za standardní. Následkem nezaměstnanosti je materiální chudoba, vyloučení z účasti na ekonomickém a sociálním životě společnosti.

³Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z ASPI

⁴BROŽ, Miroslav, KINTLOVÁ Petra a TOUŠEK Ladislav. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísní - společnost při České televizi, 2007, s. 6

⁵Podpora sociálně-integračních politik a služeb. *Společnost Člověk v tísní* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.epolis.cz>

Obr. 1. Past sociálního vyloučení

Zdroj: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

1.2 SKUPINY OHROŽENÉ SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM

„Některé skupiny obyvatel jsou sociálním vyloučením ohroženy více než jiné. Jedná se například o:

- nedostatečně vzdělané osoby
- dlouhodobě nebo opakovaně nezaměstnané
- lidi s mentálním či fyzickým handicapem
- osoby trpící nějakým druhem závislosti
- osaměle žijící seniory
- imigranti
- příslušníky různě (etnicky, nábožensky, sexuální orientací aj.) definovaných menšin
- lidi, kteří se ocitli v těžké životní situaci, z níž si sami nedokáží pomoci a další.“⁶

⁶Analyza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. GAC spol. s r. o. [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf

Do skupin osob ohrožených sociálním vyloučením můžeme zařadit i ty, které společnost považuje za podřadné a méněcenné. Důležitou roli hrají fyzické charakteristiky jako například barva kůže, tělesné postižení apod. Ještě důležitější se však jeví kulturní odlišnosti, což může být systém hodnot, idejí a norem.⁷

Dle předsedkyně Společnosti sociálních pracovníků České republiky JUDr. Novotné jsou „těmi nejohroženějšími a nejzranitelnějšími skupinami v životě například:

- *osoby neúspěšné a vyloučené z aktivit na trhu práce, tedy osoby dlouhodobě nezaměstnané, ale i absolventi základních, středních škol při prvním vstupu do zaměstnání*
- *osoby zdravotně postižené*
- *rodiny pečující o zdravotně postiženého člena rodiny anebo o malé děti*
- *osoby starší, dnes již ne 50 let, ale i osoby blížící se 50. roku věku*
- *rodiče pečující o malé děti*
- *osoby, které pobývaly v různých institucích, například děti a mladí dospělí, kteří vyrůstali v dětských a výchovných ústavech*
- *osoby, které byly ve výkonu trestu odnětí svobody*
- *příslušníci minorit a cizinci*
- *osoby prostituující a závislé.*⁸

Již delší dobu jsou za jednu z nejvíce ohrožených skupin sociálním vyloučením považováni příslušníci romských lokalit. Dle Nedělníkové „jako sociálně vyloučenou romskou lokalitu pak označujeme prostor, který obývá skupina, jejíž členové se sami považují za Romy a/nebo jsou za Romy označováni svým okolím, a jsou sociálně vyloučeni. Ne všichni sociálně vyloučení Romové však žijí v sociálně vyloučených lokalitách a ne všichni Romové jsou sociálně vyloučeni, ale žijí plně integrováni do společnosti. Proto nelze ztotožňovat pojmy Rom a sociálně vyloučený.“⁹

Romové se potýkají v koexistenci s Čechy s mnoha problémy. Čechům se nelíbí, že jsou příslušníci romské menšiny hluční, nevzdělaní, líní, nejednají „férově“, jsou agresivní

⁷SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010, s. 17

⁸NOVOTNÁ, Věra. *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky Sociální vyloučení a chudoba: Brno, 16. a 17. října 2003*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. s. 5,6

⁹Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Methodicka_prirucka_TSP.pdf

a sousedské vztahy s nimi nejsou dobré. Romové mají zase pocit, že Češi se chovají nadřazeně, jsou chladní, vypočítaví, agresivní a ponižují příslušníky „jiné rasy“. Členové majority z negativního chování několika jednotlivců přisuzují znaky chování celé minoritě Romů. Tento negativní rys platí i směrem z minority k většině.¹⁰

1.3 RIZIKOVÉ FAKTORY

„ Mezi nejzávažnější rizikové faktory patří:

- *dlouhodobá nezaměstnanost*
- *dlouhodobě nízký příjem*
- *nízká kvalita zaměstnání.*

Dlouhodobě nezaměstnaní a pracující chudí, tj. ti, kteří mají nízko placené zaměstnání nebo nejisté zaměstnání, žijí často v trvalé chudobě a mají nízkou sociální pozici ve společnosti. Dlouhodobě nezaměstnaní navíc ztrácejí kvalifikaci, pracovní návyk, sebedůvěru a sebeúctu a ti, kteří mají dlouhodobě nízký nebo nepřiměřený příjem (ať již pracovní nebo sociální), jsou ohroženi zvýšeným rizikem sociální izolace.“¹¹

K dalším faktorům, které jsou považovány za rizikové a bývají příčinami sociálního vyloučení, můžeme zařadit například nízkou vzdělanost, kvalifikaci, stáří, špatné tělesné a duševní zdraví, zdravotní postižení atd. Je známo, že lidé, kteří žijí v nižších vrstvách společnosti, se potýkají s horším zdravotním stavem. Nevyhovující bydlení může být také dalším rizikovým faktorem, jenž způsobuje vyloučení ze života společnosti a může vyvolat až nejextrémnější formu sociálního vyloučení - bezdomovectví.

Ztížený přístup například na trh práce nebo k bydlení, což můžeme považovat za rizikový faktor, mají etnické menšiny a imigranti, ale též děti, které žijí v rodinách vícečetných, chudých.

Mareš uvádí, že „rizikem chudoby a sociální exkluze se ukazují být zejména tři faktory:

- *dlouhodobá nezaměstnanost*
- *opakovaná nezaměstnanost*

¹⁰ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 123

¹¹KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Evropská výzva: vytváření začleňujících společností a modernizace Evropského sociálního modelu: Východiska procesu sociálního začleňování. In: *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky Sociální vyloučení a chudoba: Brno, 16. a 17. října 2003*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 25

- *kumulace nezaměstnanosti v domácnosti (oba partneři bez zaměstnání).*

Tyto faktory se často kombinují a tato kombinace riziko chudoby a sociální exkluze zesiluje (osoby dlouhodobě nezaměstnané snadněji ztrácejí nově nabyté zaměstnání a mnohdy k tomu dochází v době, kdy je bez zaměstnání i jejich partner/partnerka).¹²

1.4 ROZDĚLENÍ SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT V JIHLAVĚ

V České republice není v současné době kraj, který by se nepotýkal s problémem sociálně vyloučených lokalit. Co vlastně jsou sociálně vyloučené lokality? Můžeme je nazvat místy, kde žijí vystěhovaní lidé, kteří přestali platit nebo vůbec neplatili nájem, elektřinu, vodu atd. Jedná se o prostory v obecních bytech nižší kategorie, ubytovnách, holobytech nebo i unimobuňkách na okraji města, která se nacházejí v zoufalém stavu. Ve většině případů jsou dlouhodobě nezaměstnaní, došlo u nich ke ztrátě pracovních návyků a jsou závislí na sociálních dávkách. Téměř všichni lidé ze sociálně vyloučených lokalit neřeší svoji budoucnost a žijí tzv. „ze dne na den“.

Podstatný a zásadní problém spatřuji v tom, že vzrůstá počet rodin s nezletilými dětmi žijících na ubytovnách, které se nikdy nemohou stát plnohodnotným „domovem“. Na pokojích se „mačká“ od tří do sedmi osob, někdy i více. Domnívám se, že takové prostředí má špatný vliv na vývoj dítěte. Prostor bez soukromí a alespoň základního vybavení vhodného pro domácí přípravu má negativní vliv na vzdělanost dětí s povinnou školní docházkou.

V územním obvodu města Jihlavy se sociální vyloučení týká zejména romské menšiny. Pracovníci obce s rozšířenou působností a poskytovatelé sociálních služeb odhadli, že počet příslušníků romské minority činí v Jihlavě 900. Počet Romů v sociálně vyloučených lokalitách dosahuje podle odhadu 700. Zavedení dávkového systému představuje garanci životního minima u vícečlenných rodin, které je trvale vyšší než schopnost výdělku nekvalifikovaného pracovníka. Životní podmínky v těchto lokalitách jsou zpravidla horší, než je běžný standard v České republice.

---

¹²MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, s. 20

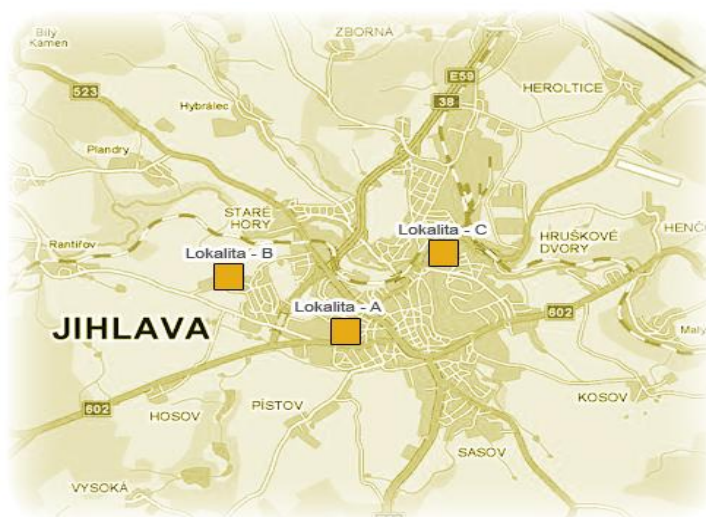

Hlavními charakteristikami sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě jsou zejména větší počet Romů, chudoba, vysoká a dlouhodobá nezaměstnanost (míra nezaměstnanosti Romů se pohybuje mezi 70 – 100 %), nízká úroveň vzdělání, ekonomické a sociální potíže, nevyhovující životní a hygienické prostředí, vyšší kriminalita a delikvence.

V Jihlavě se jedná o tyto sociálně vyloučené lokality:

- Lokalita A - Havaj
- Lokalita B - Horní Kosov
- Lokalita C - část centra města

Obr. 2. Mapa Jihlavy s označením sociálně vyloučených lokalit

Zdroj: http://www.esfcr.cz/mapa/int_vys10_4.html

Většina mužů žijících v uvedených lokalitách je nezaměstnaná, ženy jsou na mateřské dovolené nebo rovněž nezaměstnané. Mezi nezaměstnanými Romy je obvyklou praxí práce „na černo“, především u stavebních nebo úklidových firem. Jde zejména o příležitostnou nárazovou práci. Rodiny mají vzhledem k nezaměstnanosti jednotlivých členů omezený finanční rozpočet, se kterým neumí správně hospodařit. Proto zde ve zvýšené míře dochází k problémům řádného a včasného placení nájemného a poplatků za odběr energií (elektřina, plyn). Rodiny upřednostňují spíše zaplacení energií (elektřina, plyn), protože zde může dojít k tzv. „odstřihnutí“ ze strany dodavatele. Sociálně slabší lidé inklinují k získávání finančních prostředků, které jsou výhodné z krátkodobého hlediska, ale z dlouhodobého velmi rizikové (platební karty s kontokorentem, nákupy na splátky, lichva apod.).

Lokalita A – HAVAJ

Tato lokalita již od 90. let funguje jako „domov“ pro vystěhované neplatiče a rodiny s dětmi ve špatné bytové situaci. Jde o tzv. městské holobyty. Můžeme ji nalézt na periferii města, tvoří ji unimobuňky a cihlové domy v několika řadách. Pozemky jsou oplocené. Do domů a unimobuněk zatéká voda, která v zimním období mnohdy i zamrzne. Odhadem v lokalitě žije 60 obyvatel, většinou rodin s nezletilými dětmi. Pouze několik osob pracuje, jiní pracují „na černo“, avšak většina je závislá na sociálních dávkách. Vyskytují se zde problémy s alkoholem, drogami a drobnými krádežemi, ke kterým dochází zejména v nedalekém obchodním domě. Většina nezletilých dětí z této lokality navštěvuje Základní školu praktickou, jen málo z nich zvládne „klasickou“ ZŠ.

Obr. 3. Lokalita A – Havaj

Zdroj: vlastní archiv

Obr. 4. Lokalita A – Havaj

Zdroj: vlastní archiv

Lokalita B – HORNÍ KOSOV

Tato lokalita existuje již od roku 1985. Jedná se o sídliště se skupinou panelových domů, které dříve sloužilo armádě. Postupně se do této lokality z centra a okolí města přestěhoval velký počet romských rodin, které zde žijí společně s ostatními obyvateli města, avšak Romové zde převládají. Pracujících je zde málo nebo jde o práci „na černo“, téměř všichni obyvatelé lokality jsou závislí na sociálních dávkách. I zde je větší výskyt problémů s drogami, alkoholem, ale i prostitucí a lichvou. Rozšířilo se zde i patologické hráčství.

Obr. 5. Lokalita B – Horní Kosov

Zdroj: vlastní archiv

Obr. 6. Lokalita B – Horní Kosov

Zdroj: vlastní archiv

Lokalita C- ČÁST CENTRA MĚSTA

Centrum města bylo do poloviny 80. let obydleno převážně romskými rodinami. Tyto rodiny bydlely v městských bytech, většinou 4. kategorie. Jeden byt obývalo zpravidla i několik generací. Jednalo se o starou neudržovanou zástavbu bez sociálního vybavení. S výstavbou nového sídliště Horní Kosov došlo k odstěhování mnoha rodin z centra města do nových bytů. I přesto zde zůstala značná část původních romských obyvatel. Postupem času se ze sídliště opět někteří vrátili do centra a žijí zde dodnes. Upřednostňují zejména umístění lokality v centru města, kterou vnímají jako centrum společenského života.

Obr. 7. Lokalita C – část centra města

Zdroj: vlastní archiv

Obr. 8. Lokalita C – část centra města

Zdroj: vlastní archiv

Uvádím zde i lokality **ohrožené sociálním vyloučením**. V případě Jihlavy se jedná o lokality, kde žijí občané převážně pobírající sociální dávky:

- Azylový dům pro muže Jihlava
- Azylový dům pro ženy a matky s dětmi Jihlava
- ubytovny

Středisko křesťanské pomoci, Azylový dům pro muže Jihlava, Čajkovského 8

Azylový dům není komerční ubytovnou. Nabízí mužům, kteří se ocitli bez domova i bez přístřeší a jsou v sociální krizi, ubytování a zajištění některých dalších životních potřeb (hygiena, částečně ošacení, strava). Poskytuje rovněž sociální péči, povinný psychosociální trénink a vzdělávání, dobrovolnou duchovní péči a příležitostnou pracovní terapii. Provoz azylového domu je nepřetržitý – 24 hodin denně. Úhrady za pobyt, podmínky pobytu, povinnosti ubytovaných, podmínky nepřijetí a ukončení pobytu a podmínky povinné spolupráce klientů s personálem jsou dány zákonem o sociálních službách a vnitřními pravidly Střediska křesťanské pomoci. Bohužel musím konstatovat, že mnohým klientům tento způsob pobytu nevyhovuje, nerespektují smluvně sjednaná pravidla, a proto ze strany azylového domu dochází k nucenému ukončení pobytu.

Středisko křesťanské pomoci, Azylový dům pro ženy a matky s dětmi Jihlava, Žižkova 108

Azylový dům pro ženy a matky s dětmi poskytuje sociální službu zahrnující ubytování na přechodnou dobu, podmínky pro zpracování stravy, podporu při uplatňování práv, zájmů a při obstarávání soukromých věcí. Cílovou skupinou jsou ženy a matky ve věku 18 – 65 let s nezaopatřenými dětmi, které jsou bez přístřeší nebo jsou ohrožené ztrátou bydlení. Cílem služeb v azylovém domě je sociální začlenění a návrat do běžného života, tzn. pomoc při zajištění bydlení, stabilního příjmu a zvládnutí výchovy a péče o děti a sebe sama. Služba je poskytována v samostatném bytě s vybavením. Součástí ubytování je užívání společných prostor a služeb spojených s ubytováním.

Ubytovny

Ubytovny jsou často poslední možností sociálně slabých lidí, jednotlivců i rodin, jak si zajistit bydlení. Bohužel však, zejména v posledních letech, slouží jako vyřešení dlouhodobého bytového problému namísto toho, aby sloužily pouze jako krátkodobé ubytování do doby vyřešení dalšího stupně bydlení. Přispívá k tomu i systém sociálních dávek, kdy je úřady práce hrazena podstatná část nákladů na ubytování (často vyšší než úhrada za bydlení v nájemním bytě), což představuje také velmi výhodný byznys pro majitele ubytoven. Otázkou je, zda částka na bydlení je přiměřená v závislosti na počtu osob a velikosti užívaného pokoje. Bydlení na ubytovnách je charakterizováno zejména společnou kuchyní a společným sociálním zázemím a v neposlední řadě i minimální mírou soukromí. Přesto stále trvá zájem o tento druh ubytování, zejména ze strany občanů

s trvalým bydlištěm na adrese Masarykovo náměstí 97/1, Jihlava (ohlašovna trvalého pobytu), kteří jiný druh bydlení neseženou nebo nemají finanční prostředky na kauci za pronájem, podnájem bytu. Neopomenutelným důvodem rovněž je, že majitel bytu nesouhlasí s přihlášením k trvalému pobytu, což v konečném důsledku znamená, že občan nemá možnost získat příspěvek na bydlení. Většinu obyvatel tvoří ti, kteří jsou nezaměstnaní a závislí na sociálních dávkách. V řadě případů nám zde vyrůstá generace dětí z ubytoven, které nikdy nepoznaly jiný způsob života a do budoucna se řadí k potencionálním uchazečům o zaměstnání, kteří budou závislí na sociálních dávkách.

V Jihlavě se jedná zejména o následující ubytovny:

- Ubytovna Kunec, Srázná 40, Jihlava
- Ubytovna Vítková, Březinova 19a, Jihlava
- Vojenská ubytovna, Zborovská 25, Jihlava
- částečně i tyto ubytovny
  - v Jihlavě - Klimeš, Znojemská 80
  - Delvita, Havlíčkova 13
  - Dvořák, Nerudova 13
  - Jurka, Na Dolech 12
  - TJ Sokol Bedřichov, Stamicova 2
  - Zikmund, Hruškové Dvory 67
  - v Hybrálci – Charvát, Hybrálec 70.

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce vzešla z několika vědních oborů a využívá poznatků z psychologie, sociologie, pedagogiky, práva a dalších vědních disciplín. Tento pojem se pokusilo vymezit již mnoho autorů. Já jsem si pro svoji bakalářskou práci vybrala definice, se kterými se setkáváme nejčastěji.

Asi nejpřístupnějším místem, kde hledat tuto definici, je Slovník sociální práce, kde je uvedeno: „*Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci.*“¹³

Dle Matouška „*Jedna ze starších definicí sociální práce např. tvrdí, že sociální práce je prostě to, co dělají sociální pracovníci.*“¹⁴

Havrdová rozlišuje sociální práci jako obor a jako činnost. „*Sociální práce jako obor je aplikovaná věda, která zkoumá komplexní souvislosti mezi intrapsychickými, interpersonálními, skupinovými a společenskými procesy a způsoby jejich ovlivnění legislativními, organizačními, komunikačními a vztahovými prostředky, s cílem zlepšit životní pohodu všech lidí. Sociální práce jako činnost je profesionální aktivita, která vytváří podmínky pro rozvoj a lepší využití zdrojů jednotlivce, skupin, komunit a společnosti využíváním prostředků analýzy a komunikace, profesionálním utvářením a usnadňováním vzájemné interakce (organizováním, vyjednáváním a realizací a změnou legislativních a společenských podmínek), s cílem ochránit a posílit zejména znevýhodněné a ohrožené skupiny a jednotlivce ve společnosti.*“¹⁵

---

¹³MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 213

¹⁴MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, s. 184

¹⁵HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Vyd. 3. Praha: Osmium, vydavatelství a nakladatelství, 1999, s. 154

Úlehla konstatuje, že „sociální práci, stejně jako jiné pomáhací profesi, stačí tři opěrné body, aby stála pevně. Prvním bodem, o který se opírá, jsou zákony, povinnosti a možnosti, které z nich vyplývají. Druhým bodem jsou způsoby chování, jednání, myšlení, postoje, přání, názory, přesvědčení, styly života, které z člověka činí klienta. Bez klientů by nebylo sociální práce. Třetím bodem, nutným k vyvážení a stabilizaci předchozích dvou, je profesionální odbornost pracovníka.“¹⁶

Dle Mareše „vlastní sociální práce představuje pomoc potřebným a sestává z mnoha rozdílných přístupů, dosti specializovaných podle sociálních kategorií nebo podle typů sociálních problémů.“¹⁷

Jako posledního uvádím van der Laana, dle něhož „fakta z praxe nám mají pomoci vyjádřit, že sociální práce je zaměřena především na propojení materiálních i nemateriálních problémů.“¹⁸

Sociální pracovník přichází téměř každý den při výkonu svého povolání do styku s klienty sociální práce, kterými jsou většinou sociálně slabí nebo vyloučení. Sociální práce je, dle mého názoru, velice potřebná a ne vždy dostatečně oceněná práce s lidmi. Kdokoliv z nás se může dostat do životní situace, ve které bude hledat pomoc. Domnívám se, že náš sociální systém poskytuje mnoho možností podání ruky nebo navedení na správnou cestu, bohužel je však dost často i zneužíván.

2.1 HISTORIE SOCIÁLNÍ PRÁCE

První písemné zmínky o řízené pomoci můžeme nalézt již ve středověku. V této době byla pomoc potřebným poskytována církví, která zakládala chudobince a nemocnice nazývané špitály. Byly určeny pro chudé, nemocné, sirotky a rodiny s větším počtem dětí. V 16. století začalo měšťanstvo zakládat sirotčince. Tzv. domovský zákon, který byl vydán v roce 1863, uložil obcím povinnost poskytnout chudým občanům potřebnou péči (prostředky na nezbytnou výživu, oblečení, obuv). „Obec měla povinnost zaopatřit v případě okamžité nouze nebo onemocnění člověka, který v ní neměl domovské

¹⁶ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, s. 24

¹⁷MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém: učebnice metod sociální praxe*. 1. vyd. Praha: Slon - sociologické nakladatelství, 1994, s. 128

¹⁸LAAN, Geert van der. *Otázky legitimity sociální práce: (pomoc není zboží)*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1998, Texty k sociální práci, s. 17

*právo, a náklady takto vynaložené pak vymáhala na jeho domovské obci.*¹⁹ V době industrializace v 19. století došlo k výraznému nárůstu žebráctví a kriminality ze strany mládeže. Až industrializace vnukla myšlenku nových forem sociální práce. K rozsáhlým změnám došlo v roce 1948, kdy přešlo sociální zabezpečení občanů na stát, jež řídila Komunistická strana Československa. Ta předpokládala, že zmizí chudoba i nezaměstnanost a sociální práce již nebude žádoucí. V 60. letech dochází postupně k inovaci sociální práce a jedná se o obnovení sociální práce jako vědního oboru. Od počátku 70. let začaly vznikat například stacionáře pro seniory a pro staré občany se rozšířila pečovatelská služba. Po roce 1989 bylo nutné řešit problémy s prostitucí, bezdomovectvím a integrací tisíců vězňů, kteří byli propuštěni po amnestii. Stalo se nutností hledat nové přístupy v sociální práci. V 90. letech byla sociální práce zaměřena nejprve na osoby zdravotně postižené a staré lidi. Se zvyšujícím se počtem drogově závislých osob a mládeže s patologickým chováním, dochází k rozvoji programů sociální práce na ulici. V roce 2007 nabývají účinnosti důležité zákony a to zákon o sociálních službách, zákon o životním a existenčním minimu a zákon o pomoci v hmotné nouzi.

Ve společnosti se budou i nadále objevovat nové problémy a z tohoto důvodu nemůže mít sociální práce nikdy jednoznačný význam. V tomto považují sociální práci za obtížnou a vyzývající zároveň.

2.2 VZTAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE

*„Vztah sociální pedagogiky a sociální práce je pojímán různě, především v souvislosti s genezí obou oborů. Např. v Německu mají oba obory mnohaletou tradici, i když počátky se datují každý k jiné historické fázi. Zatímco sociální pedagogika a sociálně pedagogické hnutí je možné sledovat již od konce 19. století, koncepce „Social Work“ se formuje až po roce 1945.*²⁰

Kraus a Poláčková se přiklánějí k názoru, že vztah sociální pedagogiky a sociální práce *„představuje jistou integraci při zachování určité svébytnosti obou disciplín. Obě*

¹⁹MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, s. 116

²⁰KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, s. 29

*disciplíny mají v podstatě stejné funkce, homogenní odborné paradigma, ale přesto i svou autonomii. Např. v objektu svého zájmu a působení.*²¹

Podle Gulové jsou „sociální práce a sociální pedagogika v určitých ohledech podobné disciplíny, zejména co se týká některých cílových skupin, jako jsou lidé se sociálním znevýhodněním, senioři, děti, dospívající, menšiny atd. Ovšem jejich mechanismy jsou odlišné nejen v rámci metod, ale i v cílech a úkolech. Sociální pedagogika působí především v oblasti prevence a kompenzace, její metody vychází spíše z oblasti metod pedagogiky volného času. Sociální práce má vzhledem ke svému vývoji daleko propracovanější teorii a v podstatě i praxi.“²²

Múhlpachr výstižně uvádí, že „názory na vztah sociální pedagogiky a sociální práce lze shrnout do následujících aspektů:

- a) **identita** - sociální pedagogika a sociální práce mají stejný cíl – pomoci k tomu, aby si člověk pomohl sám,
- b) **neslučitelnost** - sociální práce je součástí výchovy, ale nachází se v mimopedagogické oblasti,
- c) **zdůraznění** - sociální pedagogika a sociální práce obsahují společný pojem **POMOC**,
- d) **konvergence** - sociální práce a sociální pedagogika směřují k jednomu jednotnému funkčnímu systému sociální pomoci.²³

Profese sociálního pedagoga je obsažena v zákoně o pedagogických pracovnících. Dle tohoto zákona může absolvent oboru Sociální pedagogika působit jako pedagog volného času, asistent pedagoga či jako vychovatel. Dle zákona o sociálních službách může absolvent zmíněného oboru působit například jako sociální pracovník v oblasti sociálních služeb.

K hlavním funkcím sociálního pedagoga patří odborná pomoc a podpora lidem, kteří se nacházejí v krizových situacích, v psychickém či sociálním ohrožení a také zajištění optimálního rozvoje osobnosti. K základním vědomostem sociálního pedagoga patří znalosti z oblasti pedagogiky, práva, psychologie i komunikace. Důležitá je orientace v aktuálních problémech a aktivní zapojení se do jejich řešení.

²¹KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, s. 30

²²GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 70

²³MÚHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Masarykova univerzita v Brně. Brno: 2003, s. 44,45

Úkolem sociálního pracovníka je pomáhat osobám v nepříznivé sociální situaci, při řešení každodenních životních problémů. Předpoklady pro výkon profese sociálního pracovníka upravuje zákon o sociálních službách. K výkonu povolání sociálního pracovníka je nutné splňovat i příslušné odborné vzdělání. Odborná způsobilost je taktéž součástí zákona o sociálních službách.

Pro pracovníky v pomáhajících profesích jsou velice důležité předpoklady a dovednosti, mezi které můžeme zařadit například důvěryhodnost, empatii, spolehlivost, emoční a sociální inteligenci a v neposlední řadě i komunikační schopnosti. V tomto můžeme u sociální pedagogiky a sociální práce spatřit jistou podobnost.

2.3 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

„Profese sociálního pracovníka vznikla jako reakce na potřebu řešit nové nepříznivé sociální situace, které způsobují problémy nejen jednotlivci, ale také celé společnosti. Staré mechanismy tyto problémy již nedokáží účinně vyřešit. Sociální pracovník tak vstupuje do boje za zlepšení lidské společnosti prostřednictvím práce s jednotlivcem, skupinou či celou komunitou.“²⁴

Zákon o sociálních službách definuje činnost sociálního pracovníka takto: *„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“²⁵*

Přikláním se k názoru Gulové. *„Sociální pracovník se často setkává s lidmi sociálně vyloučenými, kteří nejsou motivováni ke změně ve své náročné situaci. Mnozí z nich se nacházejí v neuvěřitelně složitých životních situacích a problémech. Odborník, který jim nabízí pomoc, by měl ovládat širokou škálu dovedností a mít*

²⁴HANUŠ, Petr. *Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný*. Sociální práce. roč. 2007, č. 1, s. 5

²⁵Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z ASPI

předpoklady pro práci s klientem. Důležitá je empatie a profesionalita, která se získává dlouholetou praxí, vedoucí k osamostatnění klienta. ²⁶

Vodáčková poukazuje na eventuální úskalí sociálních pracovníků ve vztahu s krizovou prací a uvádí, že „sociální pracovník je zvyklý více uvažovat o změnách v klientově vnějším světě a někdy ho do takových změn nutí, i když to může být v klientově příběhu podružné.“²⁷

Řezníček rozlišuje například tyto role sociálních pracovníků:

- *„pečovatel nebo poskytovatel služeb*
- *zprostředkovatel služeb*
- *cvičitel (učitel) sociální adaptace*
- *poradce nebo terapeut*
- *případový manažer*
- *personální manažer*
- *administrátor.* ²⁸

Hlavním cílem sociálního pracovníka je poskytnout lidem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách pomáhajícího pracovníka, který jakmile vstoupí do vyloučené lokality, nabídne své služby, zhodnotí situaci a určí možnosti, jak zlepšit celkovou situaci v této sociálně vyloučené lokalitě. Sociální pracovník se koncentruje buď na pomoc jednotlivci, nebo i celým rodinám. Hodnotí jejich sociální situace, poskytuje pomoc při řešení problémů a také hledá příčiny propadu na sociální dno. Poté společně s klientem stanoví jednotlivé kroky, které by měly zlepšit klientovu situaci. Důležitým úkolem sociálního pracovníka v sociálně vyloučené lokalitě je vést klienty k tomu, aby dokázali hospodárně nakládat se svými financemi a motivovat je ke snaze alespoň částečně změnit svůj dosavadní způsob života. Je to ovšem „běh“ na dlouhou trať. S těmito klienty je nutné dlouhodobě pracovat.

Sociální pracovník může v rámci sociální práce klientovi ze sociálně vyloučené lokality poskytovat doprovod k různým jednáním (úřady, škola atd.), pomáhat sepisovat dopisy,

---

²⁶GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 35

²⁷VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 167

²⁸ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. Dotisk 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, s. 63

listiny, vyplňovat formuláře, vyhledávat zaměstnání nebo i jiné bydlení a v neposlední řadě pomáhat i s řešením dluhů. Důležité je také vést klienty k odpovědnosti za včasné placení svých závazků (nájem, služby, stravné za děti ve škole atd.).

Role sociálního pracovníka v sociálně vyloučených lokalitách je velice důležitá. Může zde docházet i ke krizovým situacím, což jsem měla možnost poznat přímo v praxi, v rámci své pracovní činnosti. Uvádím zde ukázkou z praxe, kdy byl v sociálně vyloučené lokalitě řešen případ klienta, který se ocitl v ohrožení života (viz obrázek č. 9, 10). Přímou intervencí sociálních pracovníků a městské policie, se podařilo zajistit dlouhodobou hospitalizaci tohoto občana a následně umístění do domova pro seniory. V tomto případě se významně zvýšila kvalita života klienta ze sociálně vyloučené lokality.

Obr. 9. Chatka v sociálně vyloučené lokalitě

Zdroj: archiv Magistrátu města Jihlavy

Obr. 10. Klient, který žil v chatce

Zdroj: archiv Magistrátu města Jihlavy

Aby sociální práce byla efektivní a splnila svůj účel, je nutné si získat klientovu důvěru, přistupovat k němu bez předsudků a nechovat se nadřazeně. Pokud by toto klient vycítil, nebyl by ochoten sdělit osobní informace potřebné k účelnému vyřešení problému. Práce s klientem žijícím v sociálně vyloučené lokalitě vyžaduje mnoho času, mnohdy i velké úsilí a i přesto nemusí být stanoveného cíle dosaženo.

2.4 METODY SOCIÁLNÍ PRÁCE

Múhlpachr uvádí, že „metoda v obecném významu představuje způsob, jak dosáhnout jistého, předem stanoveného cíle prostřednictvím plánované činnosti. Je nejdůležitější podmínkou vědecké práce.“²⁹

²⁹MÚHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Masarykova univerzita v Brně. Brno: 2003, s. 27

Tento autor rozlišuje metody sociální práce:

- zaměřené na objekt
- zaměřené na získání informací.³⁰

„Původní koncepce metod sociální práce se diferencovala podle objektů, se kterými pracovala. Nejznámější a nejrozšířenější byla metoda sociální práce s jednotlivcem, nazývaná též případová sociální práce (case work), nebo individuální sociální práce. Teprve později nastoupila metoda sociální práce se skupinou (group work), nebo též skupinová sociální práce. Ve třicátých letech byla propracována sociální práce s obcí, komunitou, či územním celkem (community work).“³¹

Matoušek vymezuje metody sociální práce jako *„specifické postupy sociálních pracovníků definované cílem nebo cílovou skupinou. Cílem může být úřední úkon, poskytnutí materiální pomoci, poskytnutí poradenství, vytvoření plánu postupu, poskytnutí komplexní pomoci, výzkum, formulace politiky aj. Cílovou skupinou může být jednatel, rodina, skupina, místní komunita, věková skupina, případně i veřejnost.“³²*

Matoušek pojednává také o klasických i nových metodách sociální práce, které lze třídit do určitých kategorií:

- případová práce (poradenství, krizová intervence, mediace)
- práce se skupinou (skupinová práce, streetwork)
- práce s dětmi a rodinou
- management (řízení, supervize, hodnocení sociální práce, etické aspekty, vyhoření).³³

Sociální pracovníci jsou povinni vést v souvislosti s výkonem činnosti sociální práce a dle § 93a zákona o sociálních službách, Standardizovaný záznam sociálního pracovníka. Vzor tohoto záznamu je přílohou č. 4 Vyhlášky o vzoru, náležitostech a provedení karty sociálních systémů, vzoru, náležitostech a provedení potvrzení o ztrátě, odcizení, poškození nebo zničení karty sociálních systémů a vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka. Tento záznam je součástí Jednotného informačního

³⁰MÚHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Masarykova univerzita v Brně. Brno: 2003, s. 27

³¹NOVOTNÁ, Věra a SCHIMMERLINGOVÁ, Věra. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992, s. 49

³²MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 107

³³MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 51-364

systemu a obsahuje například osobní údaje o klientovi a jejich změny, zařazení klienta do cílové skupiny, popis životní situace klienta a také **metody sociální práce** s klientem. Tyto metody práce s klientem můžeme rozdělit na přímé, nepřímé a metody spolupráce s dalšími organizacemi.

„*POUŽITÁ METODA PŘÍMÉ PRÁCE S KLIENTEM*“

1. *Fáze vyhledávání (depistáž)*

1.1 Vědomé, cílené a včasné vyhledávání jedince nebo skupiny ohrožených sociálním vyloučením nebo jinou sociální událostí v jejich sociálním prostředí

1.2 Zachycení problému v časném stadiu, evidence, následné odborné posouzení situace a návrh intervence

2. *Fáze posouzení životní situace*

2.1 Zjištění poznatků o životní situaci

2.2 Posouzení potřebnosti intervence

2.3 Vyhodnocení požadavku klienta na základě informace o jeho životní situaci a stanovení účelu předběžné formulace hlavních rysů plánu intervence

2.4 Provedení sociálního šetření za účelem posouzení životní situace klienta a zjištění jeho potřeb a podoby intervence

3. *Fáze plánování*

3.1 Individuální plánování s jedincem, skupinou nebo komunitou

3.2 Evaluace

4. *Fáze zaměřená na změnu klienta*

4.1 Motivační rozhovor

4.2 Podpora kompetencí jedince

4.3 Podpora kompetencí malé skupiny (např. rodiny, páru, vrstevnické skupiny)

4.4 Návčik a upevňování motorických, psychických a sociálních dovedností a schopností klienta

4.5 Základní sociální poradenství

4.6 Odborné sociální poradenství

4.7 Krizová intervence

4.8 Doprovázení klienta

4.9 Dohled nad klientem

4.10 Sociální práce s komunitou

4.11 Evaluace

5. Fáze zaměřená na změnu sociálního prostředí klienta

5.1 Podněcování změn v interakcích mezi klienty a subjekty v jejich sociálním prostředí

5.2 Podněcování změn subjektů v sociálním prostředí klienta

5.3 Situační intervence

5.4 Navázání kontaktu s poskytovatelem další pomoci

6. Fáze preventivní práce

6.1 Propagace dostupných služeb mezi cílovou skupinou

6.2 Předání informace

POUŽITÁ METODA NEPŘÍMÉ PRÁCE S KLIENTEM

1. Dokumentace práce

2. Vypracování podkladové zprávy pro další instituce

3. Plánování a organizace aktivit

POUŽITÁ METODA SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI ORGANIZACEMI

1. Zprostředkování další pomoci nebo služeb

2. Asistence při jednání s organizacemi

3. Zastupování práv klienta

4. Spolupráce s relevantními službami nebo dalšími odborníky

5. Management aktivit subjektů³⁴

³⁴Sbírka zákonů Česká republika: Vyhláška o vzoru, náležitostech a provedení karty sociálních systémů a vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka. Břeclav: Moraviapress.

Jakou metodu sociální práce sociální pracovník použije, je pouze na jeho rozhodnutí. Někdy je nutné jednat okamžitě, jindy je možné hledat nejprve příčiny problému.

V sociální práci je důležitá i verbální a neverbální komunikace. Do kritérií účinné komunikace můžeme zařadit stručnost, jednoduchost, přizpůsobivost, důvěryhodnost a zřetelnost. Hlavním prostředkem verbální komunikace je rozhovor. Patří k nejzákladnějším pomůckám pro získání informací a poznatků o klientovi. Pokud chceme, aby s námi klient spolupracoval, je nutné od něj získat co nejvíce informací, které budeme potřebovat pro další práci. Neverbální komunikace představuje mimoslovní sdělení, která jsou předávána člověkem k jiné osobě a to buď vědomě, nebo nevědomě. K projevům neverbální komunikace patří například mimika, podání a stisk ruky, oční kontakt, haptika a další.

Kopřiva uvádí, že samotnému setkání pracovníka s klientem předchází příprava, která spočívá v prostudování spisu, připomenutí toho, o čem se již hovořilo a naladění se na rozhovor. Důležitost je nutné věnovat také prostředí, ve kterém se kontakt koná. Neměl by být podceňován ani způsob sezení. Hlavním předpokladem úspěšné komunikace je dovednost klientovi naslouchat, tedy dávat mu najevo, že pracovníka zajímá, co je klientem sdělováno. Není vhodné vnášet vlastní názory, komentáře či rady.³⁵

Dle Kopřivy je „*při rozhovoru důležité respektovat autonomii druhého, propracovávat problém otázkami, nehodnotit, být konkrétní, vyjasňovat nedokončené situace, oceňovat pozitivní životní impulsy druhého. Po skončení rozhovoru je dobré nechat situaci v sobě doznít a nechat proběhnout krátkou zpětnou vazbu.*“³⁶

Sociální práci tvoří klienti. Jejich získávání je výchozím počinem pro aplikaci metod sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách. Většina obyvatel žijících v těchto lokalitách nemá potřebu sama vyhledávat odbornou pomoc v podobě sociální práce. Pomoc se k nim dostane spíše tím způsobem, že sociálního pracovníka na klienta upozorní blízké okolí, rodinní příslušníci nebo sociální pracovník provede depistáž – včasné, vědomé a cílené vyhledávání jedinců, kteří by mohli být ohroženi sociálním vyloučením.

---

³⁵KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 6., V Portálu 5. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 110-113

³⁶KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 6., V Portálu 5. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 118

3 STRATEGIE INTEGRACE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT

Dle Matouška je integrací myšlena „*snaha o začleňování sociálně a zdravotně znevýhodněných lidí do společnosti, včetně pracovního začlenění. Je to široce uznávaný ideál novodobé sociální práce – opak sociálního vylučování.*“³⁷

Zákon o sociálních službách, definuje sociální začleňování jako „*proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.*“³⁸

Ke všeobecným cílům sociálního začleňování můžeme dle MPSV zařadit:

- „*zajištění účasti v zaměstnání a rovného přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám*
- *prevence rizika sociálního vyloučení*
- *pomoc nejvíce zranitelným*
- *mobilizace všech relevantních aktérů.*“³⁹

3.1 BEZPEČNOST

Se zvýšenou mírou kriminality se potýká každá sociálně vyloučená lokalita. K příčinám můžeme zařadit nízké příjmy, odpovídající sociální kontakty a možnosti, životní styl, zadlužení, alkoholismus, drogy atd. Lidé ze sociálně vyloučených lokalit by si měli dávat velký pozor na drogové dealery, lichváře, jednoduše na ty, kteří provozují protiprávní činnost a zneužívají špatné situace osob sociálně vyloučených.

K nejdůležitějším opatřením integrace sociálně vyloučených lokalit v oblasti bezpečnosti byly Ministerstvem práce a sociálních věcí určeny tyto priority:

---

³⁷MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha, 2003, s. 86

³⁸Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z ASPI

³⁹Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf

- 1) „bezpečnost v sociálně vyloučených lokalitách
- 2) zadlužování, lichva a další organizovaná kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách
- 3) pomoc obětem trestných činů v sociálně vyloučených lokalitách
- 4) primární prevence
- 5) mediální zobrazování sociálně vyloučených lokalit a života v nich.“⁴⁰

Šimůnková ve Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015, uvádí, že by ve všech obcích, kde se vyskytují sociálně vyloučené lokality, měla fungovat komunikační pracovní skupina, která by řešila bezpečnost. Jejími členy by byla např. Policie ČR, terénní sociální pracovníci, neziskové organizace atd., kteří by spolupracovali a navzájem si poskytovali informace. Pro řešení případů zadlužování, lichvy a další organizované kriminality v sociálně vyloučených lokalitách by měli být zřízeni speciální pracovníci, kteří by se těmito problémy důkladně zabývali. Obětem trestných činů v sociálně vyloučených lokalitách by měla být zákonem upravena zvýšená ochrana, osobám bez příjmu a majetku poskytnutí právní pomoci bez úhrady. Důležité je dle Šimůnkové podporovat preventivní vzdělávací programy, zejména pro nezletilé žijící v sociálně vyloučených lokalitách a reklamními akcemi upozorňovat na represi z nenávisti.⁴¹

3.2 BYDLENÍ

Vždy bude v naší společnosti existovat někdo, kdo si z různých příčin nedokáže sehnat adekvátní bydlení, udržet si ho, nebo o něj nějakým způsobem přijde a stane se z něj člověk bez domova a přístřeší. V tomto případě by měl pomoci stát prostřednictvím zákonů (např. o pomoci v hmotné nouzi, o státní sociální podpoře, o sociálních službách atd.) a jiných opatření. Většina sociálně vyloučených osob žije v obecních bytech nižší kategorie. Tito lidé žádným způsobem neinvestují do bydlení a spíše vybydlují prostory, které mají k dispozici. Nejčastěji dochází k tomu, že se sociálně vyloučené rodiny nastěhují ke svým příbuzným. Postupně se však vytrácí tradiční rodinné vazby

---

⁴⁰Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf

⁴¹Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf

a jednotlivci či rodiny využívají ubytovny a azylové domy. Efektivním nástrojem je terénní práce, která je zacílená na řešení dluhů, jež vznikly sociálně vyloučeným osobám neplněním povinností spojených s bydlením. Důležité je také motivovat tyto osoby k zodpovědnému přístupu k bydlení.

Dle MPSV je cílem integrace sociálně vyloučených osob v oblasti bydlení zvýšení dosažitelnosti bydlení pro tyto osoby a k zásadním opatřením patří:

- zabezpečit místní dosažitelnost běžného bydlení
- motivovat také privátní vlastníky, aby se více zapojili do oblasti sociálního bydlení
- podporovat programy prevence ztráty bydlení (např. protidluhové poradenství)
- upravit zákony, které řeší přístup osob k bydlení
- rozvíjet a podporovat sociální práci, která pomáhá zajistit osobám vhodné ubytování a udržet si jej.⁴²

Ve Statutárním městě Jihlava je dostupnost bydlení stejná pro všechny občany. Byty pronajímané městem jsou ve standardní kvalitě, cena bydlení se odvíjí od poptávky na trhu, neboť jsou pronajímány cestou výběrového řízení za nejvyšší nabídku. Zúčastnit se výběrového řízení může kterýkoliv občan. Vyřazen může být občan, který má vůči městu dluh. V Jihlavě se setkáváme s překážkami bránícími sociálně vyloučeným v přístupu ke standardnímu bydlení. K těmto překážkám patří nedostatek finančních prostředků, nepřiměřený počet osob požadujících užívat jeden byt, obavy pronajímatelů z narušování vztahů v bytových domech, poškození majetku a obavy z předpokládaného neplacení nájemného.

3.3 VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělání obecně přispívá ke snižování sociálních odlišností. Většina osob ze sociálně vyloučených lokalit má pouze základní vzdělání nebo neukončené základní vzdělání. Tuto úroveň vzdělání bohužel akceptují i u svých dětí. Někteří mladí rodiče sami vyrostli v sociálně vyloučené lokalitě a toto prostředí je tak pro ně běžnou normou. Nenavštěvovali mateřské školy, povinnou školní docházku absolvovali s problémy týkajícími se docházky

---

⁴²Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf

i přípravy na vyučování a nevidí důvod, proč své děti motivovat k odlišnému přístupu, k větší snaze a aktivitě.

„Život v hmotné nouzi je v případě mnoha rodin jasnou motivací pro vyslovení faktického zákazu dalšího vzdělávání dítěte, neboť situace, kdy rodina pobírá sociální dávky a zároveň může využít dítěte jako dalšího možného zdroje příjmu (z příležitostné práce, sběru druhotných surovin, práce na černo, v horším případě prostituce či trestné činnosti) je z krátkodobého hlediska ekonomicky nepochybně výhodnější strategií. Dívky jsou často směřovány k pomoci v rámci rodiny, péči o mladší sourozence apod.“⁴³

Cílem integrace v oblasti vzdělávání je dle MPSV zajištění rovného přístupu ke vzdělání pro všechny osoby a k zásadním opatřením patří:

- zabezpečit podmínky pro vzdělávání ve školách všem dětem
- zkvalitnit a rozvíjet poradenský systém, jehož účelem je zajištění rovného přístupu ke vzdělávání všem dětem, žákům a studentům
- soustavně provádět sociálně pedagogické zásahy v domácnostech osob sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením
- podporovat služby k získání a také dokončení vzdělání pro osoby ze sociálně vyloučených lokalit, které by podporovaly jak žáky a studenty při studiu, tak i jejich rodiče (podporou svých dětí, které studují)
- propojit spolupráci škol, rodin s dětmi, sociálních služeb a OSPOD.⁴⁴

3.4 ZAMĚSTNANOST

Zaměstnání je hlavním zdrojem příjmu, a proto by měl být všem zajištěn rovný přístup. Téměř 50% osob bez práce se potýká se špatnou finanční situací. Pokud trvá nezaměstnanost dlouhodobě, může u lidí docházet ke zvýšenému riziku sociálního vyloučení, neboť jsou zcela závislí pouze na sociálních dávkách. V České republice se velkým problémem stala nízká kvalifikace osob, zdravotní postižení a diskriminace (etnické skupiny, ženy s dětmi, lidé před důchodem).

⁴³KOVALČÍK, Martin. *Do žádné školy nepůjdeš, vydělávat se musí!* Zvoní. roč. 2014, č. 1, s. 14

⁴⁴Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf

Nezaměstnanost je fenoménem, který postihuje téměř každého obyvatele sociálně vyloučené lokality. Od tohoto jevu se odvíjí i ty další. Pravidelný příjem představuje zásadní faktor pro možnost vyprostít se ze sociálně vyloučené lokality. Dle kvalifikovaného odhadu sociálních pracovníků dosahuje míra nezaměstnanosti v sociálně vyloučených lokalitách v Jihlavě 90% až 95%. Pracovních míst, jež by byla vhodná pro sociálně vyloučené osoby, je zde nedostatek. Některé firmy se snaží tyto osoby zaměstnávat - jedná se především o úklidové a stavební práce.

Většina dívek ze sociálně vyloučených lokalit se po ukončení povinné školní docházky vdá a stávají se matkami. S nízkou kvalifikací si poté velice těžce hledají zaměstnání, avšak péče o svoji rodinu se pro ně stává důležitější.

Pro sociální začleňování a boj s chudobou je nutná především vysoká angažovanost krajské pobočky úřadu práce jako realizátora politiky zaměstnanosti a vytváření podmínek pro uplatnění osob ohrožených sociálním vyloučením na trhu práce. Po vytvoření těchto podmínek je nutná úzká spolupráce sociálních pracovníků, kteří se ve vyloučených lokalitách zaměří na eliminaci sociálního vyloučení osob žijících v těchto lokalitách, s důrazem na překonání sociálně ekonomického vyloučení. Formou terénní práce uvnitř sociálně vyloučených lokalit je nutné vyhledávání jedinců a skupin ohrožených sociálním vyloučením v jejich přirozeném prostředí. S těmito osobami a skupinami musí být realizována přímá sociální práce zaměřená na změnu postojů klienta.

Dle MPSV je cílem integrace v oblasti zaměstnanosti vytvořit takové podmínky, aby osoby sociálně vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením vstoupily na trh práce a udržely se zde. K zásadním opatřením patří:

- zajistit odpovídající služby - poradenské a motivační, které by pomohly osobám sociálně vyloučeným nebo ohroženým sociálním vyloučením, vstoupit na trh práce a udržet se zde, včetně vytváření individuálních akčních plánů
- zajistit dostačující personální kapacitu ÚP ČR při zprostředkování zaměstnání i poradenství
- zabezpečit, ve spolupráci např. se zaměstnavateli, regionální zaměřování programů zaměstnanosti, kdy by byla možnost nasadit je ve vyloučených lokalitách co nejdříve

- podporovat vývoj sociální práce ve službách zaměstnanosti⁴⁵

Ve Statutárním městě Jihlava je osobám ohroženým sociálním vyloučením, za použití vhodných metod sociální práce, poskytována pomoc především v oblasti rozvoje schopností a dovedností, v oblasti finanční gramotnosti osob ohrožených sociálním vyloučením a to zejména při hospodaření s příjmy, placení závazků, získání a udržení zaměstnání, udržení stávajícího bydlení, jednání s úřady, administrativních úkonech, vyřizování nárokových sociálních dávek apod. tak, aby byla minimalizována rizika spojená s životem osob ohrožených sociálním vyloučením. Terénní práce v lokalitách ohrožených sociálním vyloučením je zaměřena na eliminaci sociálního vyloučení osob žijících v těchto lokalitách, s důrazem na překonání sociálně ekonomického vyloučení. Aktivně jsou vyhledávány osoby ohrožené hmotnou nouzí, nebo které se ve stavu hmotné nouze již nacházejí. Těmto osobám jsou podávány informace o možnostech řešení hmotné nouze, přičemž je stanovován postup při zvládnání jejich situace.

---

⁴⁵Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z:http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA PROBLEMATIKU ŽIVOTA RODIN S NEZLETILÝMI DĚTMI ŽIJÍCÍCH V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

K zaměření mé bakalářské práce a celkově problematice, kterou se zabývám, byl inspirující dokument České televize Pološero – česká ghetta. V dokumentu bylo hovořeno o tom, jak byla ghetta vnímána v minulosti a jak je vnímá dnešní společnost - sociálně vyloučenými lokalitami. Obsah dokumentu tvořily rozhovory s lidmi z kladenské ubytovny Na Vysoké (bývalé šatny fotbalistů, místními nazývána „poslední štace před bezdomovectvím“), ze sociálního bydlení v Praze 10 (ubytovány nejvíce matky s dětmi, seniorky) a z německého Bavorska (bývalé panelové domy státních statků). Z rozhovorů se dovídáme, jakým způsobem se tito lidé dostali do sociálně vyloučené lokality, v jakých podmínkách zde žijí, kolik platí za ubytování a jaké problémy řeší nejčastěji.

4.1 CÍLE A METODY VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, s jakými problémy se nejvíce potýkají rodiny s nezletilými dětmi žijící v sociálně vyloučených lokalitách v územním obvodu města Jihlavy, jak, či zda vůbec je chtějí do budoucna řešit a co by chtěli ve svém životě změnit.

K získání potřebných údajů, jako podkladu výzkumu, jsem se rozhodla využít možností a postupů, které nabízí kvalitativní výzkum, jehož „*hlavním rysem je dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis. Pozorovatel zaznamenává skoro všechno, co se v daném prostředí odehraje.*“⁴⁶ Kvantitativní výzkum jsem vyloučila z toho důvodu, že pokud bych použila například metodu dotazníku, je pravděpodobné či jisté, že by u občanů žijících v sociálně vyloučených lokalitách byla návratnost dotazníků velice nízká nebo by se jimi vůbec nezabývali.

Stěžejní techniku sběru dat jsem zvolila pozorování a rozhovor pomocí návodu. „*Pomocí pozorování se obvykle odhalují nové, nepředpokládané anebo skryté jevy a souvislosti.*“⁴⁷ Rozhovor jsem si vybrala z toho důvodu, že „*klade menší nároky na iniciativu*

---

⁴⁶GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury, s. 142

⁴⁷GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury, s. 149

*respondenta, pro respondenta je obtížnější vynechat odpovědi na některé otázky. V rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku.*⁴⁸

Rozhovory o problematice rodin s nezletilými dětmi trvale žijícími v sociálně vyloučených lokalitách byly uskutečňovány na základě předem připravených otevřených i uzavřených otázek. Respondenti dostali prostor i na to, aby se mohli svobodně vyjádřit mimo kladené otázky. Rozhovory obsahují 12 otázek. Struktura těchto otázek je uvedena v příloze č. 1.

Rozhovory byly zaznamenány za pomoci poznámek a s některými dotazovanými, s jejich souhlasem, i pomocí diktafonu. Diktafon mi umožnil plné soustředění na prováděný rozhovor a pomohl mi k zachycení detailních a přesných odpovědí respondentů na mé otázky. Všechny dotazované jsem dopředu seznámila s cílem mé bakalářské práce a každému z respondentů byla slíbena anonymita.

Ke sběru dat docházelo v měsících září a říjnu 2013. Veškeré rozhovory probíhaly přímo v sociálně vyloučených lokalitách Havaj a Horní Kosov, za přítomnosti nezletilých dětí, což sice rozhovory narušovalo, ale zároveň jsem získala možnost pozorovat i chování rodičů k dětem. Přibližná délka každého rozhovoru činila cca 45 minut.

4.2 CHARAKTERISTIKA A VÝBĚR RESPONDENTŮ

*„U kvalitativního výzkumu jde o výběr záměrný. Nikdy se tu nepoužívá náhodný výběr, který je typický pro kvantitativní výzkum. Záměrný výběr je potřebný proto, aby vybrané osoby byly vhodné, tj. aby měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Jen tak mohou podat informačně bohatý a pravdivý obraz o něm.*⁴⁹

Z důvodu cíle mé bakalářské práce jsem výzkumným vzorkem zvolila 6 rodin s nezletilými dětmi, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách v územním obvodu města Jihlavy a mají osobní zkušenosti ze života v sociální „izolaci“. Tento výběr respondentů byl z pracovních důvodů, neboť do sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě pravidelně docházím v rámci své pracovní činnosti. Respondenti mne dobře znají a zřejmě i díky tomu byli ochotní a vstřícní. Pro účely tohoto výzkumu také poskytl souhlas s uvedením jejich jmen (bez příjmení).

⁴⁸DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 141

⁴⁹GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury, s. 144

Rozhovory proběhly se 4 ženami a 2 muži ve věkovém rozmezí 22 - 40 let ze sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě.

4.3 VLASTNÍ VÝZKUM

Přepis rozhovorů

Otázka č. 1: Na úvod mi dovolu,te, abych se zeptala na Váš věk, nejvyšší ukončené vzdělání a současné zaměstnání.

Marie: „Bude mi 40 let, jsem vyučená – obráběčka kovů. Ted' nepracuju, jsem na pracáku.“

Anna: „35. Základní, jsem na mateřský.“

Jana: „Je mi 22, mám jen základní vzdělání, ted' jsem na mateřský a jsem znova těhotná. Třetí dítě bych měla porodit příští rok v květnu.“

Ingrid: „Je mi 34, mám základní vzdělání a jsem na mateřské dovolené.“

Miroslav: „Bude mi 39, vzdělání mám jen základku. Práci nemám, jsem na pracáku.“

Rudolf: „36 let. Vzdělání? To je jasný, že základní a ted' jsem na pracáku. Před dvěma rokama jsem dělal chvilku u Služeb města Jihlavy.“

Otázka č. 2: Uved'te, prosím počet dětí a kolik členů Vaší rodiny v této lokalitě žije.

Marie: „Mám 3 děti – 20, 15 a 6 let. Dohromady je nás tady z rodiny 8. Já s manželem a 2 děti + dcera s manželem a jejich 2 děti, ted' čeká třetí.“

Anna: „Mám 8 dětí, ale u sebe jen 4. Je jim 11, 7, 6 a 3 roky. Další jsou v děčáku, a v pěstounský péči. Tady nás je jen 6 – já, manžel a 4 děti.“

Jana: „2 děti a ted' čekáme třetí dítě. Se mnou nás tady žije 8. Já, manžel, naše 2 děti + máma s manželem a 2 děčkama.“

Ingrid: „Mám 4 děti – 13, 10, 4 a nejmladšímu jsou 2. Celkem nás tady bydlí 9. Já s chlapem a 4 naše děti, naproti bydlí máma s tátou a kousek dál ještě brácha.“

Miroslav: „Máme 3 děti, kluky 22 a 20 let a třetímu bude 5. Tady bydlíme jen my – já, družka a nejmladší kluk.“

Rudolf: „Celkem 5 dětí – 16, 15, 13, 4 a (na toto se musel zeptat družky) 18 měsíců. U sebe mám ale jen 3 děčka. Pak tady s náma bydlí ještě brácha – těch je dokupy 6 a ségra – ti jsou 4.“

Otázka č. 3: Kde jste bydlel/a předtím a jaké okolnosti Vás přivedly k tomu, že jste se přestěhoval/a do této lokality?

Marie: „Měli jsme byt, ale vyhodili nás. Nájem se majiteli platil z toho, co u něj manžel vydělal „načerno“. Pak jsme byli ještě na ubytovně ve Srážný a pak jsme skončili tady.“

Anna: „Byli jsme na Kosově u bratra, pak na ubytovně na Březinkách a taky v podnájmu v bytě na Wolkerce. Odsud nás vyhodili, protože sestry holka ukradla sousedce brambory a pak už k nám neměli důvěru. Na ubytovně zase omezovali děcka, nemohli si tam dělat, co chtěj, nemohli si pouštět ani písničky, tak jsme šli sem.“

Jana: „Bydleli jsme u manželových rodičů, ale oni pak měli exekuci a přišli o dům, a tak jsme teď tady.“

Ingrid: „Byli jsme v podnájmu, v bytě 2+1, ale majitel tam chtěl nájem 2x za měsíc, jednou na začátku měsíce a znova na konci měsíce. Taky nám tam nechtěl dát trvalý pobyt a tím nám nedali příspěvek na bydlení a byt jsme neutáhli.“

Miroslav: „Předtím jsme byli s tchýní v paneláku na Kosově (také sociálně vyloučená lokalita). Pak už jsme chtěli bydlet sami, bez ní, prostě mít svoje.“

Rudolf: „Bydleli jsme na Havaji (sociálně vyloučená lokalita), ale část tam bourali, tak jsme se museli přestěhovat. Měli jsme málo peněz a bylo to tam drahý – 2.700,- Kč nájem + 1.500,- Kč elektřina, protože všechno bylo na elektřinu.“

Otázka č. 4: Máte pravidelný měsíční příjem? Pracujete nebo pobíráte sociální dávky?

Marie: „Bereme hmotnou nouzi – živobytí, pak přídavky na děti 1.100,-Kč a příspěvek na bydlení.“

Anna: „Manžel dělá v O2, takže něco bere. Pak máme z pracáku na živobytí 9.500,-Kč, na děcka přes 6.000,-Kč, na bydlení skoro 3.000,-Kč, jo a ještě na kluka na péči 5.000,-Kč.“

Jana: „Máme hmotnou nouzi 7.500,-Kč, já беру rodičák 3.800,-Kč a měli bysme brát přídavky na děcka, ale nemáme tam doložený příjmy.“

Ingrid: „Pobíráme jen dávky, na živobytí 9.500,-Kč, přídavky na děcka 6.000,-Kč a ještě na bydlení, teď nevím přesně kolik.“

Miroslav: „Já nedělám, jen někdy na černo, ale nikde to neříkejte! (smích) Dostáváme 10.000,-Kč na živobytí, pak mám přídavky 500,-Kč na kluka a přes 4.000,- máme ten příspěvek na bydlení.“

Rudolf: „Bereme sociálku, živobytí 8.400,-Kč, něco na děcka, asi přes 6.000,-Kč, ženská mateřskou 3.800,-Kč a dávaj nám i na bydlení.“

Otázka č. 5: Vyprávějte mi prosím o tom, jak se Vám žije v této lokalitě.

Marie: „Nám se žije dobře, je to tady normální bydlení. Jsme zalezlí, s nikým se tady moc nebavíme a nikoho si raději nevšímáme. Je to lepší.“

Anna: „No, jako je to tady malý, co naděláme. Lepší než dát všechny děcka do děcáku.“

Jana: „Jo, já jsem spokojená. Je to tady jiný než na ubytovnách, takový jako víc doma.“

Ingrid: „Nic moc. Nebo spíš čím dál horší. Střídají se tady lidi, dělají problémy, chlastají a my s nima prostě nevycházíme. Taky si na nás všechny tady stěžujou lidi z okolních domů, prej kvůli hluku, a že děláme bordel. Berou nás všechny dohromady, i když my nic neděláme.“

Miroslav: „Zatím to jde, jakž takž, víte jak to je ...“

Rudolf: „Dobře, musí se nám tady dobře žít, ujde to. Já jsem cikán, vždycky jsem byl a budu, žádnou diskriminaci necejtím a je mi jedno, jak mi kdo říká, jak se na mě dívá, co si o mně myslí. Ať si každéj dělá a říká, co chce. My se taky o nikoho nestaráme.“

Otázka č. 6: Jaké problémy nejčastěji řešíte a o kterých víte, že je budete muset řešit i do budoucna?

Marie: „Finanční. Tak třeba oblečení pro dceru. Ona chce dražší, než jí můžu koupit a pak je na mě naštvaná. Do budoucna vím, že budu muset řešit dluhy, protože bejvalej manžel si udělal velký dluhy, a protože, i když jsme spolu 5 let nežili, ale nebyli jsme rozvedení, tak dluhy přešly i na mě. Co vím, tak to bude něco kolem 60.000,-Kč. Zatím to neřeším, protože to nemám z čeho splácet. Už u nás byl jednou i exekutor.“

Anna: „To bydlení. Je to tady fakt malý, děcka a manžel musí spát na zemi na matracích. Mě a dalším děčkám jsem koupila novou postel. Ještě bych potřebovala dát dokupy kuchyň a potřebuju pračku. Taky jsou problémy s Pavlem (syn) ve škole. Nepsolouchá, teď je to teda lepší, ale budeme muset jezdit do Brodu k psychiatrovi. Taky moje zdraví. Mám cukrovku, náběh na infarkt, protože hulím, štítnou žlázu a všechny děcka astma.“

Jana: „Asi dluhy. Manžel má hodně dluhů, třeba Provident a tak. Pak zdravotní a sociální, protože byl OSVČ a neplatil si je. Je to hodně špatný. Pořád jenom platíme a budeme platit dluhy.“

Ingrid: „Hlavně finance a soužití s okolím, nelíbí se nám, co se tady děje a chceme odsud pryč, takže musíme co nejdřív řešit nový bydlení.“

Miroslav: „Asi peníze, těch je furt málo. Pak taky to bydlení, chceme jinam. Hledám přes inzeráty, ale chtěj třeba i 30.000,-Kč dopředu, na to nemáme. Budeme muset řešit zdravotní problémy můj ženský. Má jít do nemocnice na operaci s ledvinou, protože jí jedna vůbec nefunguje, tak uvidíme, jak to dopadne, je to teď těžký.“

Rudolf: „Málo peněz. Platíme tady ze všech nejvíc a máme nejmenší pokoj. Budeme muset někdy začít řešit větší a stálejší bydlení, děti rostou. Už se díváme na internet, ale všude chtějí za byty kauce, na který nemáme a taky jim vadí Romové a víc dětí.“

Otázka č. 7: Cítíte se v této lokalitě bezpečně?

Marie: „Tady jo, lepší jak na ubytovně na Srážný.“

Anna: „Abych vám řekla, nebojím se ničeho a nikoho. Já si s každým poradím.“

Jana: „Jo, cítím se bezpečně. Akorát děti mají problém s malými Romy.“

Ingrid: „Necítím, už tady bydlíme 5 let a už se to nedá, chci odsud pryč!“

Miroslav: „Ničeho se nebojíme a nikdo nám neublíží, takže jo.“

Rudolf: „Jo, máme tady mříže v okně. Bojím se jen mojí ženský! (smích)“

Otázka č. 8: Jak se domníváte, že vnímá společnost tuto sociálně vyloučenou lokalitu?

Marie: „Nevím, jak to vnímají. Když nás tady bylo míň, tak tady bylo vždy uklizeno. Až se přistěhovali Romové, tak nemůžeme pouštět ani děti mezi ně, všechno zničí, lítají po silnici, rozbili i houpačku, co tady byla a všude jsou hovínka. Radši se ale s nikým nedohadujeme.“

Anna: „Už sem slyšela, že sousedi někdy říkají, že by sem nikdy nešli a stěžujou si na nás. Vadí jim, že tady běhají a řvou děcka.“

Jana: „Nevím. Víím jen, že tady byla nějaká petice, že si lidi stěžovali, že tady řveme až skoro do rána, děláme ohně, děcka nám lítají po silnici a jsme hlučný.“

Ingrid: „Nejbližší okolí nás pomlouvá, nemusí nás, vnímají nás jako nějakou hrozbu a bojí se nás.“

Miroslav: „Myslím, že okolí nijak nevadí, že tady bydlíme, ještě jsem nic neslyšel.“

Rudolf: „Za začátku to bylo kruté a řvali po nás. Teď když jdeme kolem tak nás i pozdraví, vztahy už jsou dobrý. Ale když nás neznali, tak to byl voprůz.“

Otázka č. 9: Uveďte, prosím, kladné a záporné stránky života v této lokalitě.

Marie: „Kladné – mám vlastní kuchyň a koupelnu společně s dcerou, takže je to v pohodě. Na ubytovně na Srážný bylo všechno společný pro všechny, takže jsme neměli žádný soukromí. Záporné – lidi na nás koukají tak, že jsme něco jiného, i když nekradem a neděláme žádné problémy. Venku ostatní děcka rozbíjí věci a všude jsou hovínka, ale berou nás všechny dohromady.“

Anna: „Kladné - co vám na to mám říct...nic. Záporné – stojí to za prd, padají nám tady dveře, máme díru v podlaze, je to tady v hrozném stavu, všechno se rozpadá. Děcka musím koupat ve vaničce, záchod je na chodbě. 3x až 4x denně vytírám podlahu a na co...“

Jana: „Kladné – klid, zase tolik aut tady nejezdí, je tady klid. Záporné – teď nám zrovna upadla klika u dveří (smích). Jinak jsme rádi, že máme vůbec kde bydlet.“

Ingrid: „Kladné – žádný nevím. Záporné – požívání alkoholu, velké střídání nájemníků, máme malý pokoj pro 6 lidí a děti nemají soukromí.“

Miroslav: „Kladné – že je blízko obchod. Záporné – ani snad nejsou, já sem tady spokojenej, jen na chodbě by to chtělo opravit světlo, protože nesvítí.“

Rudolf: „Kladné – máme to s dětma blízko do parku, obchod je taky blízko, pro děti je to dobrý. Záporné – malý pokoj, chtěli bysme větší místnost.“

Otázka č. 10: Chtěl/a byste na svém životě něco změnit, příp. proč?

Marie: „Chtěla bych se narodit do lepší doby. Dá se říct, že bych se chtěla narodit jako svině, protože ty se mají líp. Já jsem čestná, neumím lhát, a proto se mám hůř.“

Anna: „Nový bydlení, novýho chlapa a děti. Manžel mi říká, že mě dá do zastavárny nebo na motorest. (smích).“

Jana: „Nenadělala bych si tolik dluhů. Chtěla bych být bohatší, abych měla víc peněz a nemusela řešit problémy s dluhama.“

Ingrid: „Jo, chci se odsud odstěhovat, mít podnájem s trvalým pobytem, kde by nám sociálka přispívala na nájem a služby.“

Miroslav: „Chci změnit bydlení a taky uvažuji o tom, že bych šel do normální práce. Ale nemůžu dělat těžkou práci.“

Rudolf: „Určitě mít větší byt, aspoň 1+1. Taky bych chtěl jít do práce, ptám se po podnicích, ale nemají zájem. Chci vyhrát ve Sportce a mít jinou ženskou! Tuhle bych mohl prodat jen do sběrných surovin (smích).“

Otázka č. 11: Jakou formu pomoci byste přijal/a na zlepšení svojí situace?

Marie: „Více peněz. Ne kvůli sobě, ale kvůli dětem. Je to těžký, když dítě v obchodě něco chce a já mu to nemůžu koupit. Musím hodně šetřit, abych jim mohla něco dopřát a měly lepší život.“

Anna: „Pomoc s bydlením. Chtěla bych byt 2+1, jak jsem měla na Wolkerce. Děti mi rostou, to není vono tady... Je to tady malý, někde něco položíme, děti se praští. Zdraví musím řešit furt, hlavně s děckama k doktorce. Peníze se vždycky nějak seženou.“

Jana: „Já nevím, asi abychom měli větší byt, aby nám s tím někdo pomohl. Jinak už asi nic.“

Ingrid: „Pomoc s hledáním bytu, podnájmu, jinak nic nepotřebujeme.“

Miroslav: „Asi s bydlením. Chtěli bysme byt v centru města, abysme nebyli daleko od děcek. Kluci bydlí taky v centru.“

Rudolf: „Pomoc s hledáním většího a lepšího bydlení. To je to hlavní.“

Otázka č. 12: Na závěr mi dovoďte, abych se zeptala na Vaše plány do budoucna?

Marie: „Jediný plány, který máme, aby děti nestrádaly jako my. Nejhorší pro mě je, že když se na mě obrátí s pomocí, tak jim pomoci nemůžu, protože taky nemám peníze. Chtěla bych do práce, ale je to těžký, všude se ptají na děti, jestli mám babičky na hlídání. Když najdu práci na celý den, tak děti ani neuvídím. To s nima radši budu doma a dobře je vychovám, protože když to vidím okolo, jak kouří, chlastaj, toulají se...“

Anna: „Hlavně to nový bydlení a děti, aby byly zdravý a měly peníze na knížkách. Zkouším věřit, že bude líp. Tady je to hrozný, vypadávaj okna, hrozný. Přes internet sháníme, kolik už jsem provolala a nic.“

Jana: „Nějak extra jsem o tom nepřemýšlela. Mám spíš plány na krátkou dobu. Třeba abych v pořádku porodila.“

Ingrid: „Raději o tom nepřemýšlím. Něco si naplánuju, stejně to nevyjde, takže je lepší brát život takový, jak přijde. Chci hlavně odsud pryč, už tady nechceme bydlet.“

Miroslav: „Jen to bydlení lepší a možná tu práci. A hlavně, aby byla ženská zdravá, aby dlouho nemarodila. Já nechci, aby šla na tu operaci s ledvinou. Mám strach, že se něco stane, nevíte, co se může stát. Co já bych s klukem sám bez ní dělal...Taky abysme se měli dobře.“

Rudolf: „Když vyhraju ve Sportce, tak chci někam vzít děcka na dovolenou, ale museli bysme mít peníze. Taky bych si chtěl najít práci a mít větší byt.“

4.4 ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Rozhovory probíhaly bez větších problémů a to zřejmě i díky tomu, že terén a sociálně vyloučené lokality pravidelně navštěvuji v rámci své pracovní činnosti a lidé z těchto lokalit mne osobně znají. Při rozhovorech byli milí, vstřícní a ochotní, někteří i vtipkovali a domnívám se, že většina odpovídala pravdivě. Neměli žádný důvod k tomu, aby poskytovali nepravdivé informace, neboť jim byla přislíbena anonymita.

Rozhovory narušovaly pouze děti respondentů, které byly příliš hlučné, neukázněné, upozorňovaly na sebe, chtěli být středem pozornosti a neposlouchaly. Většina rodičů při provádění rozhovorů kouřila i v přítomnosti svých nezletilých dětí. Bylo jim lhostejné, že ve stejné místnosti spí dvouletá dcera a i matka kojící své dítě držela v ruce cigaretu. Na stole stála vařící káva a dětem nechybělo mnoho, aby ji na sebe převrhly. Je zřejmé, že otázku bezpečnosti svých dětí rodiče vůbec neřeší, což není správné.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, s jakými problémy se nejvíce potýkají lidé ze sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě. Zaměřila jsem se především na rodiny s nezletilými dětmi. Provedenými rozhovory jsem dospěla k závěru, že rodiny s nezletilými dětmi ze sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě, se nejčastěji potýkají s finančními problémy. Respondenti odpovídali téměř shodně. Všichni muži žijící ve vyloučených lokalitách, kteří byli osloveni, jsou nezaměstnaní, evidováni na ÚP, ženy jsou na mateřské dovolené nebo rovněž v evidenci ÚP. Rodiny mají omezený finanční rozpočet, žijí a jsou závislí pouze na sociálních dávkách.

Dalším zásadním problémem, který většina rodin musí řešit, jsou dluhy. Jedná se buď o dluhy z minulosti, nebo o nevýhodné půjčky, které nejsou schopni splácet. V případě vyřízení sociálních dávek jsou obyvatelé sociálně vyloučených lokalit dobře informováni a schopni si vše vyřídit sami. S čím si však nevědí rady, jsou dluhy. Díky vzájemné spolupráci sociálních pracovníků a obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách, se i v několika případech podařilo nalézt řešení, např. formou splátkového kalendáře. Dluhy jsou občany postupně spláceny a nehrozí jim exekuce.

Při rozhovorech bylo dále zjištěno, že každý z respondentů se do sociálně vyloučené lokality dostal za jiných okolností („vyhození“ z bytu, drahé bydlení, placení dvou nájmu za měsíc, atd.). Některé rodiny jsou v sociálně vyloučené lokalitě spokojeni, smířeni s tím, že zde žijí a jsou rádi, že vůbec mají kde bydlet. Jiní by chtěli svůj život změnit, dostat se ze sociálně vyloučené lokality, najít si jiné, vhodnější, větší a lepší bydlení. Brání jim však

v tom to, že realitní kanceláře požadují kauce za pronájem (někdy až tři nájem dopředu) a také provizi. Na toto však lidé ze sociálně vyloučených lokalit nemají dostatek finančních prostředků.

Většina rodin s nezletilými dětmi ze sociálně vyloučených lokalit v Jihlavě o své budoucnosti raději nepřemýšlí, nic neplánují. Jsou smířeni s tím, že to, co si naplánují, jim stejně nikdy nevyjde. Berou život takový, jaký je a jak přijde, žijí ze dne na den. Jsou si vědomi dobrovolného sociálního vyloučení, ale nemají potřebu svoji situaci jakýmkoliv způsobem měnit. Někteří z nich místo nalezení zaměstnání upřednostňují spíše výchovu svých dětí, jiní spoléhají například na výhru ve Sportce.

Dle mého názoru by lidem ze sociálně vyloučených lokalit mohlo s jejich problémy pomoci sociální bydlení. Sociální bydlení je často užívaný pojem v oblasti bytové politiky. Tento pojem je však velmi neurčitý a oproti jiným zemím není v české legislativě zakotven. Jedná se však o významný nástroj pomoci občanům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a nejsou si schopni zajistit bydlení vlastními silami. Tímto se sociální bydlení stává zásadním prvkem v prevenci vzniku sociálně vyloučených lokalit, prevenci vzniku bezdomovectví a prevenci kriminality. Jeho úkolem je vytvořit podmínky důstojného a přiměřeného bydlení pro skupinu občanů, která si nemůže dovolit platit komerční nájemné. Cílem podpory rozvoje sociálního bydlení je vytvořit prostupný systém bydlení tak, aby člověk, který nežije v podmínkách, které mu vyhovují, měl možnost své bydlení změnit.

V některých městech České republiky sociální bydlení funguje, bohužel jsou tato města spíše výjimkami. Absence sociálního bydlení je ve Statutárním městě Jihlava silně pociťována. Je žádoucí zabývat se otázkou prostupného bydlení například formou nízkoprahové noclehárny, startovacích bytů pro mladé rodiny či sociálních bytů. Konceptní řešení otázek sociálního bydlení by napomohlo k efektivnímu vyřešení některých závažných životních situací občanů, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace.

Cílem sociálního bydlení je motivovat lidi k tomu, aby se uplatnili na běžném trhu s byty, aniž by se zadlužili. Pro získání tohoto typu bydlení by mělo být nutné splňovat určité podmínky (například aktivně spolupracovat se sociálními pracovníky, hledat si zaměstnání, splácet své dluhy atd.) a dodržovat stanovená pravidla (například dodržovat individuální

plán sestavený sociální pracovníkem, být v evidenci úřadu práce, udržovat byt dle nájemní smlouvy atd.).

Vláda dne 23. března 2014 schválila svůj záměr nelegislativních úkolů, který obsahuje přípravu koncepce sociálního bydlení. Bydlení patří k základním životním potřebám. Stát by měl vytvářet takové podmínky, které by usnadnily přístup k bydlení všem těm, kteří jej potřebují. Každý člověk by měl mít právo na důstojné bydlení a toto právo by nemělo být nikomu odepíráno.

Sociální bydlení by nemuselo řešit pouze bytovou otázku osob ze sociálně vyloučených lokalit, ale mohlo by vést i k mírnějšímu zadlužování a k menším finančním problémům, se kterými se tyto lidé potýkají.

Domnívám se, že cíl bakalářské práce byl splněn.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala sociálně vyloučeným lokalitám z hlediska sociální práce. Práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. V první charakterizuji problematiku sociálního vyloučení, vymezuji tento pojem, uvádím skupiny osob, které jsou nejvíce ohroženy sociálním vyloučením a nejčastější rizikové faktory sociálního vyloučení. Ve stejné kapitole rozdělují a popisují sociálně vyloučené lokality v územním obvodu města Jihlavy. Ve druhé kapitole se zabývám historií sociální práce, vztahem sociální pedagogiky a sociální práce, rolí sociálního pracovníka v sociálně vyloučených lokalitách a metodami, které při výkonu své práce používá. Poslední kapitola je zaměřena na strategii integrace sociálně vyloučených lokalit, především v oblasti bezpečnosti, bydlení, vzdělávání a zaměstnanosti. V praktické části jsem hledala odpověď na otázku, s jakými problémy se nejčastěji potýkají lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách v Jihlavě a zda je chtějí nějakým způsobem do budoucna řešit. Zajímaly mne především rodiny s nezletilými dětmi. K získání potřebných údajů jsem si zvolila techniku pozorování a rozhovor pomocí návodu. Z rozhovorů vyplynulo, že největšími problémy, se kterými se rodiny potýkají, jsou nedostatek financí, zadlužení a problémy s vhodným bydlením.

Realizace činnosti sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách je, dle mého názoru, velice potřebná a důležitá, neboť vede k řešení nepříznivé sociální situace klienta a jeho sociálnímu začlenění. Kdokoliv z nás (a nemusí žít v sociálně vyloučené lokalitě) se může dostat do špatné sociální situace, komukoliv z nás mohou dojít síly nebo schopnosti postarat se sám o sebe a své nejbližší. A v této chvíli by měla přijít pomoc sociálních pracovníků. Klient by měl být veden sociálním pracovníkem k samostatnosti a zodpovědnosti, aby on sám dokázal změnit svoji životní situaci. Sociální pracovník by měl být klientovi pouze nápomocen. Vštěpovat však rodičům nezletilých dětí nějaké jiné návyky a zásady, které jim nejsou vlastní, je velice těžké. Pokud již několik generací lidí ze sociálně vyloučené lokality žije pouze ze sociálních dávek, je obtížné dosáhnout nějaké změny. Tyto osoby ve většině případů striktně odmítají jakoukoliv změnu životního stylu nebo ani neznají jiný styl života.

Na tomto místě bych si z vlastní zkušenosti dovolila říci, že se v případě sociálního pracovníka jedná o velice náročnou a zároveň i nevděčnou práci. Po Sociální reformě I, která vešla v platnost 1. 1. 2012, se sociální pracovníci neselekávali s kladnými ohlasy,

ba naopak, s neochotou a nedůvěrou. Nebyli již ti, ke kterým si klienti chodili pro výplatu sociálních dávek. Tento stav však brzy pominul a v současné době je již o sociální pracovníky velký zájem. Jsou schopni klientům v ohrožení života a zdraví zajistit sociální služby nebo jiné formy pomoci v nezbytném rozsahu, poskytnout základní i odborné sociální poradenství, ubytování, pomoc při zajištění bydlení nebo pomoc při řešení dluhů.

Náplň sociálního pracovníka vykonávajícího sociální práci je velmi rozmanitá. Domnívám se, že studovaný obor Sociální pedagogika, doplnil můj celkový sociální, kulturní, politický a vzdělanostní přehled.

Poznatky, informace a výsledky z této bakalářské práce by mohly být vhodným studijním materiálem pro mladé sociální pracovníky i dobrovolníky, kteří by si o problémech v sociálně vyloučených lokalitách vytvořili jasnější přehled, rozšířili si obzory, mohli pomáhat a efektivně pracovat s lidmi žijícími v těchto oblastech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. *GAC spol. s r. o.* [online]. [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf
2. BROŽ, Miroslav, KINTLOVÁ Petra a TOUŠEK Ladislav. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi, 2007, 91 s. ISBN 978-80-86961-27-9.
3. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
4. Dlouhodobá vize resortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf
5. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
6. GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 208 s. ISBN 978-802-4733-791.
7. HANUŠ, Petr. *Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný*. Sociální práce. roč. 2007, č. 1. ISSN: 1213-6204.
8. HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Vyd. 1. Praha: Osmium, vydavatelství a nakladatelství, 1999, 167 s. ISBN 80-902-0818-5.
9. KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. V Portálu 5. vyd. Praha: Portál, 2011, 147 s. ISBN 978-80-7367-922-4.
10. KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Evropská výzva: vytváření začleňujících společností a modernizace Evropského sociálního modelu: Východiska procesu sociálního začleňování. In: *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky Sociální vyloučení a chudoba: Brno, 16. a 17. října 2003*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 104. ISBN 80-865-5292-6.

11. KOVALČÍK, Martin. *Do žádné školy nepůjdeš, vydělávat se musí!* Zvoní. roč. 2014, č. 1. ISSN: neuvedeno.
12. KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 191 s. ISBN 80-731-5004-2.
13. LAAN, Geert van der. *Otázky legitimace sociální práce: (pomoc není zboží)*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1998, 260 s. ISBN 80-858-3441-3.
14. Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. *GAC spol. s r. o.* [online]. [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_vys10_4.html
15. MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 41 s. ISBN 80-870-0715-8.
16. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1.vyd. Praha: Slon - sociologické nakladatelství, 1994, 151 s. ISBN 80-901-4249-4.
17. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 379 s. ISBN 80-717-8548-2.
18. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.
19. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 309 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
20. Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf
21. MORAVEC, Štěpán. *Chudoba, vysoká zadluženost, rychlé půjčky, zájem nebo lichváři*. Sociální práce. roč. 2003, č. 4. ISSN: neuvedeno.
22. MŮHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Masarykova univerzita v Brně. Brno: 2003. ISBN neuvedeno.
23. NOVOTNÁ, Věra. *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky Sociální vyloučení a chudoba:*

- Brno, 16. a 17. října 2003. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, 104 s. ISBN 80-865-5292-6.
24. NOVOTNÁ, Věra a SCHIMMERLINGOVÁ, Věra. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1992, 128 s. ISBN 80-706-6483-5.
  25. Past sociálního vyloučení. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>
  26. Podpora sociálně-integračních politik a služeb. *Společnost Člověk v tísní* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <http://www.epolis.cz>
  27. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, 80 s. ISBN 80-858-5000-1.
  28. *Sbírka zákonů Česká republika: Vyhláška o vzoru, náležitostech a provedení karty sociálních systémů a vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka*. Brno: Moraviapress. ISBN 1211-1244.
  29. Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 – 2015. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: http://www.aspcr.cz/sites/default/files/strategie-2011-2015_2.pdf
  30. SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010, 143 s. ISBN 978-808-7147-252.
  31. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 188 s. ISBN 80-717-8648-9.
  32. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 128 s. ISBN 978-80-86429-36-6.
  33. VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 543 s. ISBN 80-717-8696-9.
  34. Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších předpisů, dostupný z ASPI.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

JUDr.	Doktor práv
TJ	Tělovýchovná jednota
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ČR	Česká republika
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
ÚP	Úřad práce

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1. Past sociálního vyloučení
- Obr. 2. Mapa Jihlavy s označením sociálně vyloučených lokalit
- Obr. 3. Lokalita A – Havaj
- Obr. 4. Lokalita A – Havaj
- Obr. 5. Lokalita B – Horní Kosov
- Obr. 6. Lokalita B – Horní Kosov
- Obr. 7. Lokalita C – část centra města
- Obr. 8. Lokalita C – část centra města
- Obr. 9. Chata v sociálně vyloučené lokalitě
- Obr. 10. Klient, který žil v chatce

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Otázky do rozhovoru

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

1. Na úvod mi dovolu,te, abych se zeptala na Váš věk, nejvyšší ukončené vzdělání a současné zaměstnání.
2. Uved'te, prosím počet dětí a kolik členů Vaší rodiny v této lokalitě žije.
3. Kde jste bydlel/a předtím a jaké okolnosti Vás přivedly k tomu, že jste se přestěhoval/a do této lokality?
4. Máte pravidelný měsíční příjem? Pracujete nebo pobíráte sociální dávky?
5. Vyprávějte mi prosím o tom, jak se Vám žije v této lokalitě.
6. Jaké problémy nejčastěji řešíte a o kterých víte, že je budete muset řešit i do budoucna?
7. Cítíte se v této lokalitě bezpečně?
8. Jak se domníváte, že vnímá společnost tuto sociálně vyloučenou lokalitu?
9. Uved'te, prosím kladné a záporné stránky života v této lokalitě.
10. Chtěl/a byste na svém životě něco změnit, příp. proč?
11. Jakou formu pomoci byste přijal/a na zlepšení svojí situace?
12. Na závěr mi dovolu,te, abych se zeptala na Vaše plány do budoucna.